

Список використаних джерел:

1. Гінка Б.І. Лексикологія німецької мови: лекції та семінари : навчальний посібник для студентів-германістів / Б.І. Гінка. — Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка, 2005. — 220 с.
2. Степанова М.Д. Лексикология современного немецкого языка) : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / М.Д. Степанова, И.И. Чернышева. — М. : Издательский центр «Академия», 2003. — 256 с.
3. Eichler E. Ortsnamenbuch der Oberlausitz. Studien zur Toponymie der Kreise Bautzen, Bischofswerda, Görlitz, Hoyerswerda, Kamenz, Löbau, Niesky, Senftenberg, Weißwasser und Zittau / E. Eichler, H. Walther // Deutsch-Slawische Forschungen zur Namenkunde und Siedlungsgeschichte. — Berlin, 1975. — Bd. 28. — S. 56.
4. Iskos A. Deutsche Lexikologie / A. Iskos, A. Lenkova. — Л. : Просвещение, 1970. — 294 С.
5. Körner S. Ortsnamenbuch der Niederlausitz / S. Körner // Deutsch-Slawische Forschungen zur Namenkunde und Siedlungsgeschichte. — Berlin, 1993. — Bd. 36. — S. 182.
6. Polenz P. Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart / P. Polenz. — Berlin ; New York, 1991. — Bd. I. — S. 241.

The article examines the influence of the Slavic languages on development of the German vocabulary in the diachronical aspects. Factors that determine the processes of borrowing in the language systems are analysed, theoretical bases are investigated, the author distinguished social basis of enriching of the vocabulary of the language. Borrowing is considered as the element of alien language, carried from one system into other in the result of language contacts, and also it is a process of transition, from one language in other. There is a low quantity of Slavic words in German.

Key words: borrowing, toponim, Slavic word, diachonical aspect, vocabulary, onim.

Отримано: 05.03.2017 р.

УДК 811.161.2: 373.611

В. М. Фурса

Інститут української мови НАН України

РОДОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ІНШОМОВНИХ НЕВІДМІНЮВАНИХ ІМЕННИКІВ У ЛІНГВІСТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ ІВАНА ОГІЄНКА

У статті проаналізовано лінгвістичні погляди Івана Огієнка щодо визначення грамагічного значення роду іншомовних слів, зокрема й невідмінюваних іменників, в українській літературній мові: іменників – назв осіб, іменників – назв неістот, іменників – власних географічних назв; інтерпретовано наукові ідеї мовознавця в контексті розвитку сучасної лінгвоукраїністики та мовної практики; з'ясовано основні тенденції родової диференціації нових іншомовних невідмінюваних іменників, названо чинники перерозподілу цих іменників за родами, виявлено хитання у встановленні родової належності деяких із них та розбіжності в кодифікації родової ознаки.

Ключові слова: іншомовні невідмінювані іменники, лексико-семантична група, чоловічий рід, жіночий рід, середній рід.

У своїх різноаспектних лінгвістичних студіях Іван Огієнко звертав особливу увагу на проблеми родового розмежування як питомих, так і «чужих» слів, оскільки «роди в мові ведуть між собою неспинну боротьбу, процес їх витворення та перетворення ніколи не спинюється, а тому питання роду

в мові, особливо в мові літературній, завжди живе й своєчасне» [5, с.165]. Мовознавець зауважував, що «іншомовні слова в українській мові у виробленні свого граматичного роду йдуть за тими самими правилами, що й слова свої, і в назвах живих істот зовсім легко окреслюємо рід за значенням слова... Але зовсім не те в окресленні роду слів, що визначають неживі істоти, – тут маємо багато клопоту, а ще більше хитання» [Там само, с.184].

У пропонованій статті проаналізуємо лінгвістичні погляди Івана Огієнко щодо особливостей родової диференціації невідмінюваних іншомовних іменників в українській мові, а також спробуємо висвітлити його наукові ідеї в контексті розвитку сучасної лінгвоукраїністики та мовної практики.

Невідмінювані іменники іншомовного походження підпорядковуються одному з трьох родів української мови, бо, як зауважував І. Огієнко, «українська мова, приймаючи іншомовні слова, завжди українізує їхній рід, цебто надає свій рід чужому слову, не оглядаючись на його рід у чужій мові згідно з своїми мовними правилами, цебто згідно з їх закінченням. Це мовний закон у нашій мові» [5, с.184]. Розподіл іншомовних невідмінюваних іменників між родами опосередкований їхньою семантикою, належністю до лексикограматичного розряду істота – неістота та загальним принципом розмежування назв осіб і назв не-осіб серед іменників – назв істот.

Родову належність невідмінюваних іменників – назв осіб визначають за семантичним принципом. «Як і в своїх словах, в розрізненні роду за значенням живих істот, – зазначав І. Огієнко, – труднощів ніколи не буває, бо тут правдивий природний рід» [Там само, с.184] і «семантична диференціація за статтю переноситься із форми іменника на форми узгоджуваних слів чи слів, які з ними координують» [6, с.13]. Субстантиви, які називають осіб чоловічої статі, належать до чоловічого роду: *ага, газі, генро, гринго, денді, ефенді, кюре, мачетеро, мікадо, мсьє, ребе* й под.; іменники, що є назвами осіб жіночої статі, – до жіночого роду: *леді, мадам, міледі, міс, місіс, емансипе, пері, пані, фрау, фру* та ін., напр.: *...сталася прикра сутичка з католицьким кюре* (В. Домонтович); *Мсьє Ібрагім уже звик і до наших традицій* (газета «Україна молода»); *...можли ребе Нахмана в Умані щорічно... відвідують тисячі його послідовників хасидів* (газета «Україна молода»); *Нині перша леді Грузії виховує двох синів – Едуарда й Ніколоза* (журнал «Віче»); *Міледі ж теж була і гарна, й смілива* (Л. Костенко); *...мадам Місталь подзвонила своїй колишній шефині до Києва* (журнал «Віче»).

Серед питомих та іншомовних іменників, зокрема й невідмінюваних, є «багато слів спільного роду... що звичайно можуть бути застосовані до обидвох родів – і чоловічого, і жіночого... їх звичайно уживаємо в тому роді, до якого їх справді застосовуємо» [5, с.183]. Справді, показником граматичного значення роду в іншомовних невідмінюваних субстантивах на зразок *візаві, зомбі, конферансьє, протєже, ультра, фольксдойче, хіпі*, що мають граматичне значення чоловічого і жіночого роду, є синтаксичні відношення, напр.: *Загалом весь поєдинок Василь боксував значно краще від свого візаві* (газета «Високий Замок»); *Мало хто з глядачів поставив би на перемогу Зайнаб Магомедової, яка перший період цілком і повністю віддала українській візаві – 0:4* (газета «Високий Замок»); *Ніяк не може дорозумітися, чим же схожі між собою ця світська дама зі своєю протєже в скромній одежині* (М. Слабошпицький); *Від свого протєже Заура Байсанурова Олександр Красюк та промоутер Віталій Кличко чекають яскравої перемоги* (газета «Україна молода»).

Однією з актуальних проблем української мови є родове розмежування новітніх іншомовних невідмінюваних іменників – назв неістот. Із цього приводу І. Огієнко слушно зауважував, що «всі давно позичені слова в нашій мові... вже українізувалися щодо роду, цебто підпадають нашим законам і плутанини тут

уже нема – вона існує тільки в новопозичених словах, що ще не цілком освоїлися в нашій мові» [5, с.185]. Традиційно такі іменники зараховували до середнього роду, адже «усі слова на **-о**, **-е** по загальному в нашій мові правилу для своїх слів, ніякого [середнього – В. Ф.] роду, без огляду на те, якого роду вони в тій мові, звідки взяті. Слова *вікно, поле* в нашій мові ніякого, тому, за законом аналогії, ніякого роду й слова: *авто, бюро, какао, пальто, піаніно, соло, тріо, фіяско, фортепіано, експозе, купе, негліже, турне, факсиміле, шосе* й т. ін. Усі слова невідмінні також ніякого роду: *ательє, попурі, парі, турне*» [Там само, с.195]. Проте, як засвідчила мовна практика останніх десятиріч, у сучасній українській літературній мові розвиваються специфічні критерії мотивації граматичного роду іншомовних невідмінюваних іменників – назв неістот, що зумовлено мовними й позамовними чинниками, які внесли додаткову мотивацію в наявну структуру родової кваліфікації запозичень. Дослідники граматичних категорій іменника, зокрема О.К. Безпояско, А.П. Загнітко та ін., уже відзначали наявність хитань в оформленні категорії роду невідмінюваних іменників – назв неістот [1, с.123-129; 2, с.165-169; 4, с.5-18]. Це зумовлено багатьма чинниками, серед яких активне входження нового слова до лексичного фонду української мови, формування системи синонімічних, лексико-семантичних зв'язків, підпорядкування всім граматичним категоріям і виникнення морфологічних зв'язків із системою відмінюваних іменників [2, с.179]. Важливим чинником також є закон аналогії, який, на думку І. Огієнка, «спочатку викликає хитання й боротьбу в мові, а вкінці таки допроваджує до сталих форм. У питаннях роду слів закон цей діє постійно й сильно і ми несвідомо завжди ним керуємось. Взагалі ж аналогія – це один з найважливіших законів змін у мові» [5, с.172].

Грамматичний рід невідмінюваних іменників іншомовного походження здебільшого визначають за граматичним родом того загального відмінюваного іменника, який становить щодо невідмінюваного родово поняття, бо «запозичене слово... через відсутність морфологічної мотивованості родової належності асоціюється з родовим словом, унаслідок чого граматичний рід загальної назви переноситься на іншомовне слово» [2, с.179].

Цей чинник зумовив зміну граматичного значення середнього роду на граматичне значення чоловічого роду в низці іншомовних невідмінюваних іменників – назв неістот. Слова *торнадо, памперо, майстро, сироро, грего* в сучасній українській літературній мові функціонують як іменники чоловічого роду, бо їхнє родово поняття позначає іменник чоловічого роду *вітер*, пор.: *Торнадо також зруйнував багато житлових будинків, машин, повалив дерева та лінії електропередач* (газета «Україна молода»); *На південь Італії налетів сироро, наніс піску з Сахари* (Л. Костенко); *Торнадо відніс хлопця на 107 метрів* (газета «Високий Замок»); *... хмара на південному заході катастрофічно росла, майстро поволи переліг на грего – протилежний вітер, грего підганяв хмару з усіх боків* (Ю. Яновський).

Аналогічна ситуація щодо родової кваліфікації й деяких невідмінюваних іменників лексико-семантичної групи 'назви танців'. Як іменники чоловічого роду функціонують *буги-вуги* (американський парний танець), *лімбо* (сучасний танець-змагання), *сиртакі* (популярний грецький танець), *шимі* (салонний бальний танець). Напр.: *Веселий, запальний сиртакі – танець вільних людей* (журнал «Віче»); *Під звуки національного грецького інструменту бузуки для Вас станцюють знаменитий сиртакі* (газета «Буковинська правда»); *Він [хлопець] вчинив як справжній лицар – станцював запальний буги-вуги* (knukim.edu.ua). Проте не всі невідмінювані іменники цієї лексико-семантичної групи зазнали родової трансформації, пор.: *болеро*, невідм., с. р. – старовинний іспанський танець [8, с.59; 10, с.67]; *ліпсі*, невідм., с. р. – парний танець [8, с.491]; *фанданго*, невідм., с. р. – іспанський народний танець [8, с.1315] тощо. Невідмінюваний

іменник *ча-ча-ча* (швидкий ритмічний танець латиноамериканського походження) в «Українському орфографічному словнику» [9, с.973] зафіксований як іменник чоловічого роду, тоді як «Великий тлумачний словник сучасної української мови» подає його як іменник жіночого роду [8, с.1372], а «Словник української мови» – як іменник з подвійним граматичним значенням середнього та жіночого роду [10, с.1266]. Очевидно, вторинне граматичне значення жіночого роду закріпилося за подібністю цього іншомовного слова до форм відмінюваних іменників з фіналією *-а*, які традиційно в українській мові належать до жіночого роду.

До чоловічого роду віднесено також *брі*, *сулугуні* (за родовою назвою *сир*); *каберне*, *сапераві*, *ркаццтелі* (за родовою назвою *виноград*); *гаспачо*, *сальморехо* (за родовою назвою *сун*); *бенді* (за родовою назвою *хокей* з м'ячем); *кабукі* (за родовою назвою *театр*); *регі*, *кантрі* (за родовою назвою *різновид*, *стиль* у музиці); *метилблау*, *нейблау*, *індантеблау* (за родовою назвою *барвник*); *мачете* (за родовою назвою *ніж*); *комбі*, *багі* (за родовою назвою *автомобіль*); *гохуа* (за родовою назвою *жировис*); *луї* (слово зберігає чоловічий рід через наявність чіткого зв'язку з іменником *луїдор*); *кавасаки* (за родовою назвою *човен*); *махалля* (за родовою назвою *квартал* у східному місті); *карбонадо* (за родовою назвою *алмаз*); *рістрето*, *капучино*, *експресо* (за родовою назвою *напій*), *хачапурі* (за родовою назвою *хліб*) та ін., напр.: *До того ж сулугуні солоний, а класична моцарела – ні* (газета «Голос України»); *Найвідомішими грузинськими сортами винограду є білий ркаццтелі та червоний сапераві, які є головною сировиною під час виготовлення різних видів ординарних і марочних вин* (газета «Молодий буковинець»); *В іспанській кухні це – сальморехо і знаменитий гаспачо* (газета «Україна молода»); *Із суну бідарів іспанський гаспачо поступово перетворився на справді королівську страву* (інтернет-видання «Українська правда»); *У класичному японському кабукі чоловіки виконують і жіночі ролі* (libterstory.blogspot.com); *...гострий мачете, який зі свистом розсікає тязуче глизяве повітря, раз за разом врізаючись в малахітове тіло джунглів* (М. Кідрук); *...кавова карта цього закладу, крім традиційного «експресо», пропонує скуштувати, скажімо, досі мені невідомий «рістрето»* (газета «Без цензури»). Ці приклади свідчать, що перерозподіл граматичного значення роду активно відбувається серед невідмінюваних іменників-неологізмів.

Тенденція до родової диференціації за тематично означуваним словом зумовлює перенесення і граматичного значення жіночого роду відмінюваного іменника, що виступає родовою назвою, на видові номінації іменників – назв неістот невідмінюваного зразка. Наприклад, слова *амхара*, *банту*, *гінді*, *зулу*, *йоруба*, *кечуа*, *мандинго*, *маорі*, *навахо*, *пехлеві*, *пунишу*, *пуебло*, *санго*, *сомалі*, *суахілі*, *урду*, *фіджі*, *хауса* тощо функціонують як іменники жіночого роду, бо їхнє родове поняття виражає іменник мова з граємою жіночого роду, пор.: *Російська опинилася на почесному тридцятму, яке поділила з монгольською та суахілі* (Ю. Андрухович); *...другу молодість переживають такі мови африканських народів, як суахілі, хауса, санго та йоруба* (журнал «Наука і суспільство»); *Офіційними тут [у Танзанії] визнано дві мови – суахілі і англійську* (газета «Україна молода»); *Про те, що книга мала неабиякий розголос у світі, свідчать хоча б її видання на таких мовах світу, як бенгальська, пунишу, суахілі, японська, китайська* (газета «Україна молода»). Проте субстантив *палі* (одна з середньоіндійських мов) у «Великому зведеному орфографічному словнику сучасної української мови» [7, с.454] та «Українському орфографічному словнику» [9, с.555] зафіксований як іменник чоловічого роду, що, на нашу думку, зумовлено впливом російської мови, де іменники – назви мов функціонують із граматичним значенням чоловічого роду (пор.: *палі, несклі, м.* [3, с.502]).

Закон семантичного підпорядкування в сучасній мовній практиці зумовив зміну граматичного значення середнього роду на граматичне значення жіночого роду в

таких невідмінюваних іменниках – назвах неістот: *авеню*, *штрасе* (за родовою назвою *вулиця*); *боржомі*, *віші* (за родовою назвою «*мінеральна вода*»); *страдиварі*, *хардингфеле* (за родовою назвою *скрипка*); *вилетілі*, *стабуле* (за родовою назвою *сопілка*); *бері-бері*, *мільдью* (за родовою назвою *хвороба*); *кольрабі*, *салямі* (за родовими назвами *капустя*, *ковбаса* відповідно); *настіччо* (за родовою назвою *опера*); *проміле* (за родовою назвою *частка*), *торі* (за родовою назвою *партія*); *кондакарі* (за родовою назвою *книга*) та ін., пор.: *На тій самій нью-йоркській П'ятій авеню сто-яв готель «П'єр»* (П. Загребельний); *Як це давно зроблено, наприклад, у Німеччині, де мало не на кожному хуторі є своя Індустрі-штрасе – вулиця, на якій розташова-ні малі й середні фірми, що створюють левову частку робочих місць в країні* (газета «Україна молода»); *Усім відома «боржомі», наприклад, належить до гідрокарбонатних вод* (газета «Україна молода»); *Хроматична сопілка – сестра білоруської дуди, польської фуярки, чеської сопілини, російської сопіли, литовської лумдзяліси, латиської стабуле, естонської вилетілі* (журнал «Музика»).

У закріпленні вторинного граматичного значення роду важливим чинником виступає формальна подібність невідмінюваного іменника до відмінюваних. Чимало лексем з фінально *-а* набули граматичного значення жіночого роду, пор.: *фейхоа*, *тема*, *бальбоа*, *мудра*, *лоа*, *ча-ча-ча* та ін., напр.:...*фейхоа – іспанського походження, з родини міртових. На Кавказі вічнозелена, росте чагарниками або деревицями* (журнал «Україна»). Іншомовні слова *карт-блани*, *жакобі* і под. належать до чоловічого роду за формальною ознакою, напр.: «*Чорноморнафтогаз*» *нарешилі отримав газово-нафтовий «Зміінний» карт-блани* (газета «Україна молода»); *Найближчими роками наші партнери з Євросоюзу спостерігатимуть за нами, оцінюватимуть, як ми використали той карт-блани, який вони нам подарували* (газета «Галичина»).

Деякі невідмінювані іменники мають граматичного значення середнього і чоловічого або середнього і жіночого роду, напр.: *есперанто*, *віші*, *ламенто* – жіночого і середнього роду; *бренді*, *екю*, *ескудо*, *нарзіле*, *нейтрино*, *па-де-де*, *па-де-труа*, *статус-кво*, *цаші* – середнього і чоловічого роду. Вторинне граматичне значення роду цих іменників новіше і зумовлене системою лексико-семантичних зв'язків невідмінюваного іменника як видової номінації і загально-народової назви, унаслідок чого відбувається перенесення формально мотивованого роду відмінюваного іменника на невідмінюваний.

Тенденція визначати граматичне значення роду невідмінюваних іменників – назв неістот відповідно до комплексу лексико-семантичних зв'язків є дуже активною в сучасній українській мові. У «Великому зведеному орфографічному словнику української мови» [7] невідмінювані іменники-неологізми зафіксовані без граматичної індексації родової належності, напр.: *адрія*, *азмари*, *айтису*, *акме*, *алонже*, *альніко*, *аматисто*, *асулехо*, *бахші*, *бахуврихі*, *баяті*, *бензоє*, *броше*, *варимю*, *візе*, *ігапо*, *імпасто*, *індосо*, *іно*, *інсі*, *інтонако*, *кабі*, *каліпсо*, *каліче*, *кантаджиро*, *каррі*, *катаххалі*, *ківарі*, *кокле*, *корзо*, *котарзі*, *кото*, *пандеро*, *пандурі*, *сантурі*, *синто*, *соті*, *субімаго*, *субіто*, *субресо*, *тату*, *тондо*, *ферніко*, *чанді* та ін. Ці неологізми свідчать про витворення абсолютно нових тенденцій та законів родової диференціації невідмінюваних іменників. Тільки мовна практика як активне освоєння таких субстантивів українською мовою диференціюють на перспективу їхній граматичний рід.

І. Огієнко звертає увагу на те, що в «західноєвропейських географічних назвах багато таких, які в нашій мові невідмінні; це будуть назви на *-о*, *-е*, *-і*, *-у*. Рід ці назви приймають тільки від того імені, яке визначають. Назви островів сприймаємо за чоловічий рід: *розкішний Капрі*, *багатий Борнео*, *Гайті*, *Ферро* й т. ін. Коли це річка чи гора, то роду жіночого: *таємнича Замбезі*, *Miccicini*, *Міссурі*, *Шпре*, *Оріноко*, *висока Чімборасо*. Коли це місто, то роду ніякого: *гарне Баку*, *Сочі*, *Ноті*, *Генькою*, *Нансі*, *Осло*, *Марокко*, *Остенде* й ін. Ніякого роду й озера: *тихе Онтаріо*» [5, с.199].

Ця тенденція є основною й у сучасній українській літературній мові, адже родова належність іншомовних невідмінюваних іменників – власних географічних назв підпорядкована формально мотивованому граматичному значенню роду загальних назв, що виступають родовими поняттями – держава, місто, озеро, річка, гора, острів, столиця, порт, провінція, штат і т. ін. Функціонування маловідомих і рідкоживаних іменників супроводжується своєрідними «позначками» – родовими назвами, пор.: *Скелет кита знайдено біля столиці країни Сантьяго* (газета «Вечірній Київ»); *Імена українських альпіністів, що загинули в ущелині Безенгі, назвали в їхньому місті* (газета «Україна молода»); *Речника лікуватимуть у штаті Огайо* (газета «Вечірній Київ»). Для невідмінюваних іменників-топонімів, які відомі широкому загалу, такі позначки необов'язкові, пор.: *Юрій Іванович на літні вакації вирушив аж до далекої латиноамериканської Перу* (газета «Україна молода»). Якщо невідмінюваний іменник співвідноситься з різними родовими поняттями, то його граматичне значення роду залежить від форми роду його родової назви, пор.: *Гаїті, ч. р.* (острів) і *ж. р.* (країна); *Самалі, ч. р.* (півострів) і *ж. р.* (країна); *Мануту, ж. р.* (провінція); *с. р.* (місто); *ч. р.* (порт). Напр.: *Гаїті потроху оговтується після найбільш руйнівного у своїй історії землетрусу, який 12 січня перетворив цю бідну, але мальовничу країну в Карибському морі на руїни* (газета «Україна молода»); *Увечері понеділка за місцевим часом (опівночі за київським) острів Гаїті захитався від найпотужнішого землетрусу* (газета «Україна молода»).

Отже, родова диференціація невідмінюваних іншомовних іменників – це складне, багатоаспектне явище без чітко вираженої семантичної чи формальної домінанти. Як переконливо доводить І. Огієнко, «справа роду іншомовних слів – це важлива справа в нашій літературній мові, яка, як і кожна літературна мова світу, не повинна б знати хитання» [5, с.186]. Проте в сучасній українській мові серед невідмінюваних іменників – назв неістот виявлено нові тенденції перерозподілу за родами, а тому граматичне значення роду багатьох невідмінюваних субстантивів-неологізмів у нових лексикографічних виданнях ще не кодифіковане, що зумовлює розбіжності у визначенні їхньої родової належності.

Список умовних скорочень

ч. р. – чоловічий рід
ж. р. – жіночий рід
с. р. – середній рід
невідм. – невідмінюваний іменник

Список використаних джерел:

1. Безпояско О.К. Іменні граматичні категорії / О.К. Безпояско. – К. : Наук. думка, 1991. – 171 с.
2. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис / А.П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – 992 с.
3. Крысин Л.П. Толковый словарь иноязычных слов / Л.П. Крысин. – М. : Русский язык, 2003. – 857 с.
4. Лозова Н.С. Іменник. Граматичний довідник / Н.С. Лозова. – К. : Наук. думка, 2016. – 286 с.
5. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Наша літературна мова / Іван Огієнко (митрополит Іларіон) ; [упоряд., авт. передмови та коментарів М.С. Тимошик]. – К. : Наша культура і наука, 2011. – 356 с.
6. Озерова Н.Г. Лексическая и грамматическая семантика существительного / Н.Г. Озерова. – К. : Наук. думка, 1990. – 192 с.
7. Великий зведений орфографічний словник сучасної української мови. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 888 с.

8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
9. Український орфографічний словник : понад 175 тис. слів / уклали: В.В. Чумак [та ін.]; за ред. В.Г. Скляренка. – 9-е вид, переробл. і доповн. – К. : Довіра, 2009. – 1011 с.
10. Словник української мови / кер. В.В. Німчук [та ін.]; відп. ред. В.В. Жайворонок. – К. : ВЦ «Просвіта», 2012. – 1320 с.

The article analyzes the linguistic opinions of Ivan Ogiienko about determination the kind of grammatical meaning of foreign words, including nouns, in Ukrainian literary language: nouns – names of persons, nouns – names no creature, nouns – their geographical names; scientific ideas linguist interpreted in the context of development of modern Ukrainian linguistics and language practice; found major trends of tribal differentiation of new foreign indeclinable nouns, determined these factors of redistribution these nouns by the gender, found rocking in establishing of tribal affiliation of some of them and the differences in the generic codification.

Key words: indeclinable nouns, grammatical mastering, lexical and semantic group, masculine gender, feminine gender, neuter.

Отримано: 10.02.2017 р.

УДК 811.161.2'26:070Огієнко

Н. М. Шарманова

Криворізький державний педагогічний університет

ПРОЕКЦІЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МЕДІАЛІНГВІСТИКИ В ПОГЛЯДАХ ІВАНА ОГІЄНКА

Пріоритети в дослідженні мовних реалій сьогодення беруть початок у персональних теоріях вітчизняних учених-енциклопедистів ХХ століття, серед яких чільне місце посідають наукові концепції знакової постаті в історії української науки, церкви й культури – Івана Огієнка.

Націєвірні й етномовні погляди дослідника на тогочасні українські реалії, які корелюють із новітніми семіотичними й герменевтичними теоріями, можемо розглядати як проєкцію інформаційного суспільства.

Особливої уваги заслуговують редакторські підходи Івана Огієнка до питань стандартизації в мові преси у світлі концепції відкритого інформаційного суспільства.

Рідномовна царина є основним стандартом у низці журналістських і редакторських пріоритетів в українській видавничій сфері.

Стандартизація мови відображає диференційні ознаки мови масової комунікації, постає необхідною умовою реалізації в ній інформаційної функції та виявляється у відборі відповідних лінгвальних засобів – мовних кліше.

Мовні кліше становлять виразне стилістичне явище, що відтворює епохальні зміни в житті української нації та створює обриси відкритого інформаційного суспільства.

Ключові слова: етномовні погляди, рідномовна концепція, рідномовна царина, проєкція сучасного інформаційного простору, медіалінгвістика, стандартизація, мовне кліше, ідеологічні стереотипи.

Пріоритети в дослідженні номінацій мовних реалій сьогодення, сформовані низкою традиційних соціокультурних чинників, беруть початок у персональних концепціях і поглядах вітчизняних учених-енциклопедистів ХХ століття. Саме виважені підходи щодо осмислення тих чи тих сутностей численних суспільних практик, і зокрема таких, що мають інтегральний державотвор-